

Acta
Universitatis
Danubius

COMMUNICATIO

Linguistics and Philosophy

The Status of Linguistics as a Science

Edward Sapir¹

Abstract: The long tried methods of Indo-European linguistics have proved themselves by the success with which they have been applied to other fields, for instance Central Algonkian and Athabaskan. An increasing interest in linguistics may be noted among workers in anthropology, culture history, sociology, psychology, and philosophy. For all of them linguistics is of basic importance: its data and methods show better than those of any other discipline dealing with socialized behaviour the possibility of a truly scientific study of society. Linguistics should, on the other hand, become aware of what their science may mean for the interpretation of human conduct in general.

Keywords: Indo-European linguistics; linguistic change; anthropology; natural sciences; humanities

¹ Edward Sapir (1884-1939) a fost unul dintre cei mai importanți lingviști și antropologi americani, celebru îndeosebi pentru cartea sa fundamentală (publicată în 1921) dedicată limbajului și clasificării limbilor, *Language* (vezi Sapir, 1921). A studiat în amănunt limbile indigenilor din America de Nord. Este considerat întemeietorul etnolingvisticii. (Pentru mai multe detalii esențiale despre activitatea acestui savant, vezi Robins, 1967, pp. 207-209.)

Copyright: © 2024 by the authors.
Open access publication under the terms and conditions of the
Creative Commons Attribution-NonCommercial (CC BY NC) license
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Statutul lingvisticii ca știință¹

1. Se poate spune că lingvistica și-a început parcursul științific odată cu cercetarea comparativă și reconstrucția limbilor indo-europene. În decursul investigațiilor lor amănunțite, lingviștii indo-europeni au dezvoltat treptat o tehnică anume care este, probabil, mai apropiată de perfecțiune decât cea a oricărei alte științe preocupată de instituțiile omenești. Multe dintre formulările lingvisticii comparative indo-europene au o acuratețe și o regularitate care ne duc cu mintea la formulele (sau așa-numitele „legi” ale) științei naturii. Lingvistica istorică și comparativă s-a clădit preponderent pe baza ipotezei că schimbările fonetice sunt regulate și că cele mai multe reajustări morfologice din limbă rezultă ca produse secundare cauzate de aceste dezvoltări fonetice regulate. Sunt numeroși aceia care ar fi dispuși să nege necesitatea psihologică a regularității schimbării fonetice, însă rămâne adevărat, ca o chestiune a experienței lingvistice reale, că tocmai credința într-o asemenea regularitate a avut cel mai mare succes ca abordare a problemelor istorice ale limbii. De ce ar trebui aflate astfel de regularități și de ce este necesar să presupunem regularitatea schimbării fonetice sunt întrebări la care lingvistul obișnuit nu este capabil, pesemne, să dea un răspuns satisfăcător. Dar de aici nu reiese că el se așteaptă să-și îmbunătățească metodele abandonând ipoteze bine testate și permițând să-i pătrundă în domeniu tot felul de explicații psihologice și sociologice care nu se leagă imediat de ceea ce realmente știm despre comportarea istorică a limbajului. O interpretare psihologică și una sociologică ale aceluși tip de regularitate în schimbarea lingvistică, cu care cercetătorii limbajului sunt de multă vreme familiarizați, sunt într-adevăr dezirabile și chiar necesare. În cel mai bun caz, aceste discipline nu pot decât să dea un impuls lingvistului să se preocupe într-o manieră mai vitală decât până în acel moment cu problema de a vedea istoria lingvistică în cadrul mai larg al comportării umane în individ și în societate.

1.1. Metodele dezvoltate de indo-europeniști au fost aplicate cu un succes însemnat la alte grupuri de limbi. Este pe deplin limpede că ele se aplică la fel de riguros limbilor primitive nescrise din Africa și America, ca și formelor de vorbire mai bine cunoscute ale popoarelor mai sofisticate. Probabil că în limbile acestor popoare mai

¹ Acest articol reprezintă traducerea românească (efectuată de Cristinel Munteanu) a textului *The Status of Linguistics as a Science*, care s-a publicat prima dată în revista *Language*, 5 (1929), pp. 207-214 (fiind preluat ulterior în Sapir, 1949, pp. 160-166). La bază, textul a fost o lucrare prezentată la o conferință din New York, la 28 decembrie 1928. Din vechiul articol, am păstrat aici rezumatul în engleză. În schimb, pentru mai multă rigoare, am introdus, cu această ocazie, o numerotare proprie a paragrafelor.

avansate cultural s-a întâmplat ca regularitatea fundamentală a proceselor lingvistice să se intersecteze cel mai adesea cu operația unor asemenea tendințe conflictuale precum împrumutul din alte limbi, împletirea dialectală și diferențierea socială a limbii. Cu cât ne dedicăm mai mult studiului comparativ al limbilor dintr-un stoc lingvistic primitiv, cu atât mai clar conștientizăm că legea fonetică și nivelarea analogică sunt singura cheie satisfăcătoare pentru descâlțirea dezvoltării dialectelor și limbilor dintr-o bază comună. Experiențele profesorului Leonard Bloomfield cu algonkina centrală și ale mele cu athabasca nu mai lasă nimic de dorit în această privință și reprezintă un răspuns complet pentru cei care găsesc dificil să accepte regularitatea pe scară largă a operației tuturor acelor forme lingvistice inconștiente care ne dau în totalitatea lor schimbarea fonetică regulată și reajustarea morfologică a bazei acestei schimbări. Nu este doar teoretic posibil să prezici corectitudinea formelor specifice în rândul oamenilor analfabeți pe baza unor astfel de legi fonetice așa cum au fost determinate pentru ei – deja asemenea predicții sunt înregistrate într-un număr considerabil. Nu încapă îndoială că metodele dezvoltate mai întâi în domeniul lingvisticii indo-europene sunt menite să joace în mod consistent un rol important în studierea tuturor celorlalte grupuri de limbi, și numai prin ele și prin extinderea lor treptată putem spera să ajungem la inferențe istorice semnificative ce merg până la relațiile îndepărtate dintre grupurile de limbi care vădesc puține semne superficiale ale unei origini comune.

1.2. Oricum, scopul principal al acestei lucrări nu este acela de a insista asupra a ceea ce lingvistica a îndeplinit deja, ci mai degrabă de a arăta câteva dintre conexiunile lingvisticii cu alte discipline științifice și, mai presus de orice, să pună întrebarea în ce sens poate fi numită lingvistica o „știință”.

2. Valoarea lingvisticii pentru antropologie și pentru istoria culturală a fost de multă vreme recunoscută. Pe măsură ce investigația lingvistică a început să se desfășoare, limbajul s-a dovedit un instrument în științele omului, cerând pentru sine și căpătând mai multă lumină de la aceste științe. Este greu pentru un lingvist modern să se limiteze la obiectul de cercetare tradițional. Cu excepția cazului în care este lipsit întrucâtva de imaginație, el nu poate decât să împărtășească parțial sau în totalitate interesele reciproce care leagă lingvistica de antropologie și istorie culturală, de sociologie, de psihologie, de filosofie și, mai la depărtare, de fizică și fiziologie.

2.1. Limbajul devine din ce în ce mai valoros ca ghid pentru studierea științifică a unei culturi date. Într-un sens, rețeaua de tipare culturale ale unei civilizații este indexată în limba care exprimă acea civilizație. Este o iluzie să credem că putem înțelege conturul semnificativ al unei culturi prin observație deplină și necălăuziți de simbolismul lingvistic care face acest contur semnificativ și inteligibil societății. Va veni ziua în care încercarea de a stăpâni o cultură primitivă fără ajutorul limbii societății sale va părea la fel de diletantă ca truda unui istoric care nu se poate descurca în fața documentelor originale ale civilizației pe care o descrie.

2.2. Limbajul este un ghid către „realitatea socială”. Deși limbajul nu este considerat în mod obișnuit ca fiind de interes esențial pentru specialiștii științei sociale, el condiționează puternic toată gândirea noastră despre problemele și procesele sociale. Ființele umane nu trăiesc numai în lumea obiectivă, și nici numai în lumea activității sociale, înțeleasă în mod obișnuit, ci sunt stăpâniți foarte mult de limba particulară care a devenit mediul de expresie al societății lor. Este chiar o iluzie să ne imaginăm că cineva se adaptează realității în mod esențial fără întrebuițarea limbajului și că limbajul este doar un mijloc incidental de rezolvare a problemelor specifice ale comunicării sau ale reflecției. De fapt, „lumea reală” este în mare măsură clădită în mod inconștient pe deprinderile lingvistice ale comunității. Nu există nicăieri două limbi suficient de similare pentru a fi socotite ca reprezentând aceeași realitate socială. Lumile în care trăiesc societăți diferite sunt lumi distincte, nu doar aceeași lume cu etichete diferite atașate.

2.3. Înțelegerea unui simplu poem, de pildă, implică nu numai o înțelegere a cuvintelor individuale în semnificația lor obișnuită, ci și o completă comprehensiune a întregii vieți a comunității așa cum este ea oglindită în cuvinte sau așa cum este sugerată de nuanțele lor. Spre comparație, chiar și simple acte de percepție sunt mult mai mult la dispoziția tiparelor sociale numite cuvinte decât am putea bănui. Dacă cineva desenează o duzină de linii, de exemplu, de diferite forme, o persoană la va percepe ca fiind divizibile în categorii precum „dreaptă”, „frântă”, „curbă”, „în zigzag” din cauza sugestivității clasificatoare a termenilor lingvistici înșiși. Vedem și auzim și, altminteri, experimentăm într-o foarte mare măsură în felul în care o facem, fiindcă deprinderile lingvistice ale comunității noastre predispun la anumite alegeri interpretative.

2.4. Așadar, pentru problemele realmente fundamentale ale celui care studiază cultura umană, o cunoaștere a mecanismelor lingvistice și a dezvoltărilor istorice va

deveni, cu siguranță, din ce în ce mai importantă pe măsură ce analiza noastră îndreptată asupra comportamentului social devine mai rafinată. Din această perspectivă, putem considera limba drept *ghidul simbolic către cultură*. Într-un alt sens, totodată, lingvistica este de mare ajutor la studierea fenomenelor culturale. Multe obiecte și idei culturale s-au răspândit în relație cu terminologia lor, astfel încât o studiere a distribuției termenilor semnificativi din punct de vedere cultural aruncă deseori o lumină neașteptată asupra istoriei invențiilor și a ideilor. Acest tip de cercetare, deja rodnic în istoria europeană și asiatică, este destinat să fie de mare ajutor în reconstrucția culturilor primitive.

2.5. Valoarea lingvisticii pentru sociologie în sensul mai strict al cuvântului este, pur și simplu, la fel de reală ca și pentru teoreticianul antropolog. Sociologii sunt în mod necesar interesați de tehnica prin care comunică între ele ființele umane. Din această perspectivă, facilitățile limbii și barierele de limbă sunt de o importanță capitală și trebuie studiate în interacțiunea lor cu o multitudine de alți factori care ușurează sau îngreunează transmiterea ideilor și a tiparelor comportamentale. În plus, sociologul este în mod necesar interesat de însemnătatea simbolică, în sens social, a diferențelor lingvistice care apar în orice comunitate vastă. Corectitudinea vorbirii sau ceea ce s-ar putea numi „stilul social” din vorbire prezintă un interes mai mare decât cel estetic ori gramatical. Moduri particulare de pronunțare, turnuri caracteristice ale frazei, forme argotice ale vorbirii, terminologii ocupaționale de toate felurile – acestea sunt simboluri atât de numeroase ale căilor variate prin care societatea se ordonează și sunt de o importanță crucială pentru înțelegerea dezvoltării atitudinilor individuale și sociale. Și totuși, nu va fi posibil pentru un cercetător al socialului să evalueze asemenea fenomene decât dacă el va avea noțiuni foarte clare privitoare la fundalul lingvistic în fața căruia simbolismele sociale de un anumit gen trebuie studiate.

2.6. Este foarte încurajator că psihologul se preocupă tot mai mult de datele lingvistice. Până acum este îndoielnic ca el să fi fost capabil să contribuie prea mult la înțelegerea comportării lingvistice dincolo de ceea ce lingvistul însuși a reușit să formuleze pe baza datelor sale. Dar sentimentul crește rapid, și pe bună dreptate, că explicațiile psihologice ale lingviștilor însuși au nevoie să fie reafirmate în termeni mai generali, astfel încât faptele pur lingvistice să poată fi văzute ca forme specializate ale comportamentului simbolic. Psihologii s-au preocupat poate prea strict de bazele psiho-fizice simple ale vorbirii și nu au pătruns foarte adânc în

studierea naturii sale simbolice. Aceasta se datorează pesemne faptului că psihologii în general sunt deocamdată prea puțin conștienți de importanța simbolismului în comportament. Probabil că exact în domeniul simbolismului formele și procesele lingvistice vor contribui cel mai mult la îmbogățirea psihologiei.

3. Toate activitățile pot fi concepute fie ca hotărât funcționale în sensul imediat, fie ca simbolice, fie ca o împletire a celor două. Astfel, dacă împing ușa ca s-o deschid pentru a intra într-o casă, semnificația actului rezidă tocmai în aceea de a-mi permite să intru cu ușurință. Dar dacă „bat la ușă”, puțină reflecție îmi arată că bătaia în sine nu-mi deschide ușa. Ea servește doar ca un semn că cineva ar trebui să vină să o deschidă pentru mine. A bate în ușă reprezintă un substitut pentru actul mai primitiv de a împinge ușa după voia cuiva. Avem aici rudimentele a ceea ce poate fi numit limbaj. Un număr mare de acte sunt acte de limbaj în acest sens primitiv. Adică ele nu prezintă importanță pentru noi datorită operației pe care o îndeplinesc în mod imediat, ci întrucât servesc ca semne mijlocitoare pentru alte acte mult mai importante. Un semn primitiv are întrucâtva o asemănare obiectivă cu lucrul pe care îl înlocuiește sau pe care îl indică. Astfel, bătutul la ușă are o relație precisă cu activitatea intenționată îndreptată asupra ușei înseși. Unele semne devin forme abreviate ale activităților funcționale care pot fi utilizate pentru referință. De pildă, a scutura pumnul în fața cuiva este o modalitate prescurtată și relativ inofensivă de a-l lovi cu pumnul pe acela în realitate. Dacă un atare gest devine suficient de expresiv pentru societate ca să constituie cumva echivalentul unui abuz sau al unei amenințări, atunci poate fi privit ca un simbol în sensul propriu al cuvântului.

3.1. Simbolurile de acest gen sunt primare prin aceea că asemănarea simbolului cu ceea ce substituie este încă evidentă oarecum. Pe măsură ce timpul trece, simbolurile devin atât de complet schimbate în formă încât pierd toată conștiința exterioră cu ceea ce înlocuiesc. Astfel, nu există nicio asemănare între un steguleț colorat în roșu, alb și albastru și Statele Unite ale Americii – în sine este noțiune complexă și greu de definit. Prin urmare, steagul poate fi privit ca un simbol secundar sau referențial. Modul de înțelegere a limbajului din punct de vedere psihologic, pe cât se pare, este de a-l vedea drept cel mai complicat exemplu de atare set de simboluri secundare sau referențiale pe care societatea l-a dezvoltat. Se poate ca, la origine, strigătele primordiale sau alte tipuri de simboluri dezvoltate de om să fi avut o legătură cu anumite emoții sau atitudini sau noțiuni. Dar deja nu mai poate identificată în mod

direct o conexiune între cuvinte, sau combinații de cuvinte, și lucrurile la care se referă.

3.2. Lingvistica devine deodată unul dintre cele mai dificile domenii de investigație, unul dintre cele cu adevărat fundamentale. Probabil că o integrare realmente rodnică a studiilor de lingvistică și a celor de psihologie aparține încă viitorului. Putem bănuși că lingvistica este destinată să aibă o valoare foarte specială pentru psihologia configurativă („Gestalt psychology”), deoarece, dintre toate formele de cultură, se pare că limbajul este acela care-și dezvoltă tiparele fundamentale cu cea mai completă detașare de celelalte tipuri de întipărire culturală. Lingvistica poate spera astfel să devină ceva ca un ghid pentru înțelegerea „geografiei psihologice” a culturii în linii mari. În viața obișnuită simbolismele de bază ale comportamentului sunt acoperite dens de tipare încrucișate funcțional de o varietate copleșitoare. Tocmai fiindcă fiecare act izolat din comportarea umană este locul de întâlnire al multor configurații distincte face ca să fie atât de dificil pentru cei mai mulți dintre noi să ajungă la noțiunea de formă contextuală și non-contextuală în comportare. Lingvistica se pare că va avea o valoare foarte particulară pentru studiile configurative, întrucât întipărirea limbajului este într-o măsură foarte apreciabilă conținută în sine și nu în mod însemnat la dispoziția tiparelor încrucișate ale unui tip non-lingvistic.

3.3. Este remarcabil că filosofia se preocupă în ultimii ani de problemele limbajului mai mult ca niciodată. Sunt demult apuse timpurile când formele și procesele gramaticale puteau fi traduse cu naivitate de filosofi în entități metafizice. Filosoful are nevoie să înțeleagă limbajul măcar pentru a se proteja de propriile deprinderi lingvistice, așa că nu este surprinzător că filosofia, încercând să elibereze logica din chingile gramaticii și de a înțelege cunoașterea și sensul simbolismului, este silită să facă o critică preliminară a procesului lingvistic însuși. Lingviștii ar trebui să fie într-o excelentă poziție pentru a ne ajuta în procesul de clarificare a implicațiilor termenilor noștri și ale procedurilor noastre lingvistice. Dintre toți cei care studiază comportamentul omenesc, lingvistul, prin însăși natura obiectului său de cercetare, trebuie să fie cel mai relativist în trăire, cel mai puțin absorbit de formele propriei vorbiri.

4. Și un cuvânt acum cu privire la relația dintre lingvistică și științele naturii. Specialiștii din lingvistică sunt îndatorați științelor naturii, în special fizicii și

fiziologiei, pentru echipamentul lor tehnic. Fonetica, o necesară condiție prealabilă pentru toată munca precisă din lingvistică, este imposibilă fără o oarecare familiarizare cu acustica și cu fiziologia organelor vorbirii. Mai cu seamă acei specialiști într-ale limbii care se interează mai mult de detaliile realiste ale comportării verbale concrete într-un individ decât de tiparele socializate ale limbajului sunt cei care trebuie să recurgă constant la științele naturii. Dar nu-i deloc improbabil că experiența acumulată a cercetării lingvistice poate furniza mai mult decât un indiciu valoros pentru stabilirea problemelor de cercetare chiar pentru acustică și fiziologie.

5. În definitiv, este clar că interesul pentru limbaj a trecut în ultimii ani dincolo de cercurile strict lingvistice. Aceasta este inevitabil, deoarece o înțelegere a mecanismelor lingvistice este necesară pentru studierea atât a problemelor istorice, cât și a problemelor comportării umane. Nu putem decât spera că lingviștii vor deveni din ce în ce mai conștienți de însemnătatea disciplinei lor în domeniul general al științei și că nu se vor izola în spatele unei tradiții care amenință să devină scolastică atunci când nu este însuflețită de interesele care se întind dincolo de interesul formal în limbajul însuși.

6. În fine, care este locul lingvisticii ca știință? Aparține ea științelor naturii, împreună cu biologia, sau [aparține] științelor sociale? Par să existe două fapte care sunt responsabile pentru tendința persistentă de a privi datele lingvistice dintr-un punct de vedere biologic. În primul rând, există faptul evident că tehnica reală a comportamentului lingvistic implică ajustări foarte specifice de tip fiziologic. În al doilea rând, regularitatea și tipicalitatea proceselor lingvistice conduc la un sentiment cvasi-romantic de contrast [în raport] cu comportarea aparent liberă și nedeterminată a ființelor umane studiate din perspectiva culturii. Însă regularitatea schimbării fonetice este doar superficial analoagă unui automatism biologic. Tocmai fiindcă limbajul este un tip de comportare umană la fel de strict ca orice altceva în cultură, trădând totuși în schemele și tendințele sale asemenea regularități cum doar omul de știință naturalist are obiceiul să formuleze, dovedește că lingvistica este de o importanță strategică pentru metodologia științei sociale. Dincolo de aparenta absență a legilor în rândul fenomenelor sociale, există o regularitate a configurației și a tendinței care este cel puțin la fel de reală ca regularitatea proceselor fizice din lumea mecanică, deși este o regularitate, pe cât se pare, de o infinit mai mică rigiditate și de un alt tip de aprehensiune din partea noastră. Limbajul este în mod

primordial un produs cultural sau social și trebuie să fie înțeles ca atare. Regularitatea și dezvoltarea sa formală se sprijină pe considerații de natură biologică și psihologică, cu siguranță. Dar această regularitate și subiacenta noastră inconștientă a formelor sale tipice nu fac lingvistica un simplu auxiliar fie pentru biologie, fie pentru psihologie. Mai bine decât orice altă știință socială, lingvistica arată prin datele și metodele sale, în mod necesar mai ușor definite decât datele și metodele oricărui alt tip de disciplină preocupată de comportarea socializată, posibilitatea unei studieri cu adevărat științifice a societății, care nu maimuțărește metodele și nici nu încearcă să adopte nerevizuite conceptele științelor naturii. Este cu atât mai important ca lingviștii, care sunt adesea acuzați – și acuzați în mod just – de nereușita de a privi dincolo de tiparele frumoase ale obiectului lor de cercetare, să devină conștienți de ceea ce știința lor poate însemna pentru interpretarea conduitei umane în general. Fie că le place sau nu, ei trebuie să devină tot mai preocupați de numeroasele probleme antropologice, sociologice și psihologice care invadează domeniul limbajului.

(traducere din limba engleză de Cristinel Munteanu)

Referințe bibliografice¹

Robins, R. H. (1967). *A Short History of Linguistics*. London: Longman.

Sapir, E. (1921). *Language. An Introduction to the Study of Speech*. San Diego, New York, London: Harcourt Brace & Company.

Sapir, E. (1949). *Selected Writings of Edward Sapir in Language, Culture and Personality*, Edited by David G. Mandelbaum. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

¹ Această bibliografie minimală a fost adăugată de traducător pentru cititorii care vor dori să cerceteze mai departe un atare subiect.